

FRANCOSKE TELEVIZIJSKE DEBATE – NAČINI USTNEGA ARGUMENTIRANJA V PRIMERJAVI S KLASIČNIMI PISNIMI SHEMAMI

Mojca Schlamberger Brezar

Oddelek za prevajalstvo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Uvod: argumentacija kot umetnost prepričevanja

Argumentacija s svojim začetkom v retoriki, ki se je začela razvijati z lastninskim pravljanjem v stari Grčiji (R. Barthes, 1990), ima dolgo tradicijo tako na področju rabe kot tudi poučevanja. Po pravilih retorike se je argumentacija oblikovala že v fazi »inventio«, kjer se je argumente predvsem odkrivalo in uporabljalo v logični poti argumentiranja in (R. Barthes, 1990). Kot del umetnosti retorike je tvorila pomemben delež pri teži prepričevanj, ki so se jih posluževali govorci.

Začela se je v govoru, antični govorci so govore podajali brez poprejšnjega zapisovanja. Seveda je šlo za kultivirano obliko govornega jezika. Šele od srednjega veka dalje je prevladala zapisana argumentacija. Obe rabi sta aktualni še danes, sta kulturno pogojeni in bolj ali manj vključeni v izobraževanje. Argumentacija kot del umetnosti govornišva, retorike je pogojena tudi s socialnim statusom in močjo; dober govornik lahko z argumenti prepriča tudi drugače misleče.

Vendar je argumentacija prisotna na vsakem koraku, tudi v skupinah, ki se je nikdar niso učile. Ti dve opoziciji, na eni stani raziskovanje načinov, kako argumentirati, na drugi pa pregledovanje obstoječih postopkov argumentacije, sta predvsem v frankofonem svetu profilirali tudi različne šole preučevanja argumentacije. Prvi pristop k argumentaciji, ki izvira direktno iz antične retorične šole, se ukvarja predvsem z vsebinskimi dejav-

niki. To je klasična šola argumentacije, ki ima predstavnike v C. Perelmanu (1958), J. B. Grizu, A. M. Borel (1983) in J. M. Adamu (1990, 1997).

Drugi pristop podpira teorijo argumentacije v jeziku, ki so jo po J. C. Anscombru in O. Ducrotu vzeli za svojo tudi raziskovalci diskurza, govorjenega jezika, pristaši konverzacijske analize, kot so npr. E. Roulet in sodelavci (1985) ter J. Moeschler (1985). V tem pristopu iščejo predvsem povezave med jezikovnimi sredstvi za izražanje argumentacije, ki so konektorji in operatorji, in njihovim odnosom do oblikovanja vsebine, ki se kaže v argumentacijskih gibanjih. Bistvo argumentacije po Anscombru in Ducrotu (1983) lahko strnemo v naslednjo misel – kakor obstaja govorno dejanje, ki ima lokucijsko, ilokucijsko in perlokucijsko silo, tako obstaja tudi argumentacijsko dejanje, ki je prav tako namerno in ga govorec izreče, naslovnik pa interpretira kot takega. Argumentacijsko dejanje je glede na oba avtorja celo bistvenejše od informacije, ki jo govorec posreduje. Argumentirati je pomembnejše kot informirati.

V nadaljevanju bomo najprej prikazali, kako so raziskovalci različno pristopali k argumentaciji v pisnih in govorjenih besedilih, pa tudi kako dejanska argumentacija v francoskih argumentacijskih besedilih poteka po obeh shemah, tako v pisni kot v govorjeni obliki, in kako na določeni točki v govorjenih besedilih povezovalci skrbijo za ohranjanje strukture in rdeče niti argumentacije.

Argumentacija in šolanje

Po tradiciji je seznanjanje z argumentacijo del šolskega sistema, vendar se od države do države razlikuje. V Franciji sta retorika in argumentacija že od nekdaj predstavljali temelje šolskega sistema z delitvijo na trivijum in kvadrivijum (cf. Barthes, 1970 (1990 slovenski prevod)). V sodobnem času je pri pouku prisotna v vseh sferah, od osnovnega in srednjega šolstva pa do specializiranih visokih šol.¹ Običajni Francozi se tako že zgodaj soočajo s pravili argumentiranja, pa tudi z uspešnostjo v prepričevanju (prim. http://www.cahiers-pedagogiques.com/article.php?id_article=881).

V slovenskem sistemu so se poučevanja argumentiranja, ki se mu pri nas reče utemeljevanje, lotili po zadnji kurikularni prenovi. Utemeljevanje je ena od pomembnih sporazumevalnih strategij, ki jo srečamo tako rekoč pri vseh predmetih: najbolj poglobljeno pri materinščini, vendar tudi pri naravoslovnih (biologija, logika) in družboslovnih predmetih (zgodovina, državljanska vzgoja) (prim. učni načrt za devetletko http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/osnovnosolsko_izobrazevanje/ucni_nacrti_osemletne_os/).

Osebnostno nam argumentacija pomeni več kot utemeljevanje: glede na načine argumentiranja utemeljevanje predstavlja podpojem, ki označuje vzročno-posledični odnos, npr. *to sem storil, ker; dejstva so taka, zato ...* Argumentacija pa nujno vključuje še dopustno-protivne prvine v odnosu do dejstev, ki so predstavljena v dialogu ali prisotna kot topos, življenjska ali kulturna norma v določenem družbenem okolju.

Argumentacija v procesu šolanja je v francoskem sistemu dobro ponotranjena, kar daje garancijo, da so francoski govorci dobri govorci. Francozi kot narod Descartesa se že od malih nog urijo v analizi in sintezi. Raba vzorcev argumentiranja je tako rekoč ustaljena. V slovenskem sistemu pa se utemeljevanje kot novost kurikularne prenovе med govorci na splošno še uveljavlja. V nadaljevanju bomo skušali na podlagi analize pisnih in govornih besedil prikazati značilne vzorce, ki se pojavljajo v francoski argumentaciji.

Francoske jezikoslovne šole analize argumentacije

Kaj sploh je argumentacija? Argumentacija zadeva mnenja in odnose, ki jih imajo govorci do dejstev v dejanskih oziroma umišljenih svetovih. Področje argumentacije je rezervirano za verjetno in možno, ki uha za matematični in logični gotovosti. Perelman in Olbrechts-Tytéca (1958: 1–3) področje argumentacije postavi nasproti nujnosti in dokaznosti, saj se proti njima ne da argumentirati. Po Moeschlerju (1985: 46) argumentacijski diskurz ni diskurz, ki bi govoril o dokazih ali ki bi deloval na podlagi logične dedukcije. Argumentirati ne pomeni dokazovati resničnosti trditve niti dokazovati logično veljavnega značaja sklepanja.

V francoskem prostoru sta se izoblikovali dve šoli argumentacije: prva se drži klasičnih vzorcev retorike in se obrača k logiki z značilnimi predstavniki, kot sta že omenjena Chaïm Perelman in Lucille Olbrechts-Tytéca, od mlajših generacij pa sem spadajo J. B. Grize, A. M. Borel, J. M. Adam.

Druga je šola argumentacije v jeziku, kot sta jo razvila J. C. Anscombre in O. Ducrot in so ji sledili lingvisti, ki so se ukvarjali tudi s konverzijsko analizo, kot so npr. predstavniki t. i. Ženevske šole z E. Rouletom in J. Moeschlerjem, pa tudi C. Plantin v Lyonu.

J. M. Adam kot predstavnik »prve« šole ima argumentacijo za obliko osnovne kompozicije. Meni (1997: 103), da pojem argumentacije na splošno lahko definiramo na dveh ravneh, ki hkrati predstavljata dve šoli pristopa do argumentacije:

- na ravni pragmatične in besedilne organizacije,
- na ravni diskurza in socialne interakcije.

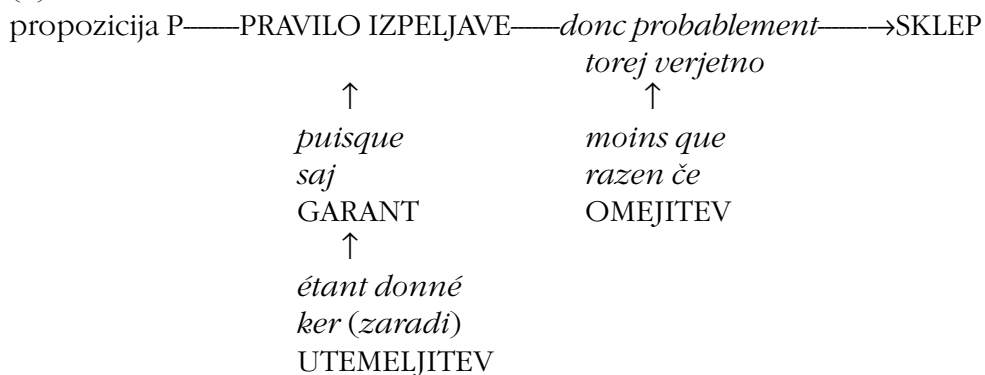
J. M. Adam (1997: 118) sklepa, da pri govorcih obstajajo prototipske predstavitve argumentacijskih shem, ki tvorijo posamezne ravni sekvenčne organizacije besedila. Njegova definicija argumentacije (Adam, 1997: 103) je naslednja:

»Argumentacijski diskurz teži k poseganju v mnenja, stališča ali obnašanja sogovorca. Po definiciji dani argument teži k utemeljevanju oziroma spodbijanju določene propozicije. Lahko rečemo, da se pojma sklepa in danega (oziroma premise) nanašata drug na drugega.«²

Po definiciji J. M. Adama (prav tam) o argumentacijskem besedilu lahko govorimo takrat, ko izjavljalec govori z namenom, da bi naslovnika, ki se lahko pojavlja tudi v obliki širšega avditorija, seznanil z mnenji, ki jih ima o določeni temi, in si zagotovil naslovnikovo soglasje v zvezi s tezami, ki jih izpostavlja. Tako besedilo vedno vsebuje eno ali več prototipskih struktur, ki so opisane kot argumentacijsko sosledje ali sekvenca.

Argumentacijsko sosledje temelji na Toulminovi shemi (1958: 97, primer (1)), ki predvideva implicitno vprašanje: kako lahko od danega podatka oziroma premise *P* pridemo do sklepa *C*? Kaj omogoča ta prehod? Prehod omogoča splošno pravilo izpeljave, ki se imenuje garant in preprečuje, da bi uvajali druge podatke ter tako vzpostavi povezavo med danimi premisami in sklepom. Ta garant je lahko topos ali kaj drugega.

(1)

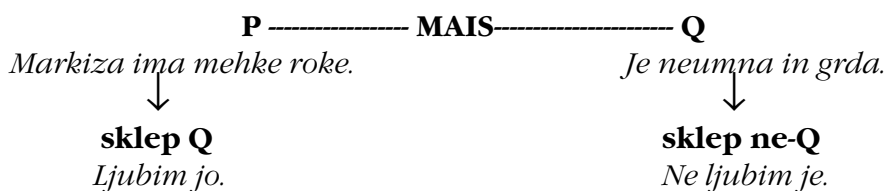
Zgornjo shemo lahko razložimo z naslednjim primerom (primer (2), Adam, 1997: 105):

(2)

La marquise a les mains douces, mais je ne l'aime pas.
Markiza ima nežne roke, pa je (vseeno) ne ljubim.

V zgornjem primeru je dano *markiza ima mehke roke*. Pravilo izpeljave predstavlja topos *moški ljubijo ženske, ki imajo mehke roke*. Na podlagi tega bi lahko sklepali *ljubim markizo*. Povezovalec *mais* pa uvaja nasprotni sklep *ne ljubim markize*. V tem primeru se aktivira omejitev, ki jo uvaja *à moins que* in glede na katero lahko predvidevamo, da obstajajo drugi razlogi, zakaj izjavljalec markize ne ljubi (je na primer grda, neumna ...). To se da prikazati z argumentacijskim kvadratom (primer (3), Adam, prav tam, str. 107):

(3)

Toulminov model za Adama predstavlja tipično argumentacijsko shemo utemeljevanja in spodbijanja izrekov. Ta shema je značilna za tipično argumentacijsko sosledje in predstavlja temelj za argumentacijsko gibanje. Prav argumentacijsko gibanje je tisto, ki ločuje utemeljevanje od argumentiranja: če gre za argumentiranje, mora obstajati možnost, da se vzpostavi argumentacijsko gibanje na relaciji *dano* → *sklep*.

Obstajata (Adam, prav tam, str. 115) dva prototipa argumentacijskega sosledja: progresivno ali vnaprejšnje (shema (4)) in regresivno ali za nazaj (shema (5)):

(4)

dano → *izpeljava* → *sklep*

(5)

sklep ← *izpeljava* ← *dano*

Prototip za shemo (4) je povezovalec *donc* (in preostali posledični povezovalci) v sosledju *p* → *donc* → *q*, prototip za shemo (5) pa povezovalec *car* (in preostali argumentacijski povezovalci) v sosledju *p* ← *car* ← *q*. Po M. A. Borel (1991: 78) zgornji shemi razlagamo na naslednji način: v progresivnem sosledju izpeljemo posledico iz tega, kar je že zatrjeno ali dano v argumentaciji, v regresivnem sosledju pa naknadno utemeljimo trditev, ki je v besedilu spredaj, v argumentacijskem smislu pa sledi. Postopno sosled-

je teži k sklepanju, regresivno sosledje pa prikazuje, utemeljuje in razlaga. V govorjenem diskurzu (Apothélos in Miéville 1989: 249) naj bi bila pogostejša regresivna sosledja: najprej nekaj zatrdimo in šele potem razlagamo in utemeljujemo.

Zaznamovalci argumentacije v jeziku

Argumentacija na ravni diskurza poteka, če predpostavljamo, da govorčeva diskurzivna reprezentacija oziroma to, kar si misli in v danem diskurzu izrazi, teži k spreminjanju naslovnikove reprezentacije glede danega predmeta diskurza. Zato menimo, da argumentacijski cilj predstavlja ilokucijsko namero. To je pristop Anscombrove in Ducrotove šole argumentacije v jeziku (1983). V okviru te šole sta jezikoslovca in filozofa poleg govornega dejanja izpostavila tudi argumentacijsko dejanje: A je izrekel P z namenom, da argumentira v prid C .

Glavna teza argumentacije v jeziku je, da obstajajo v pomenu izrekov vrednosti, ki jih ne moremo skrčiti na gole informativne vrednosti niti izpeljati iz osnovnejših informativnih vrednosti. Na teh temeljih sta Anscombre in Ducrot postavila hipotezo, da so argumentacijske vrednosti prav tako temeljne in prisotne in da soobstajajo z informativnimi vrednostmi v pomenu že od globinske strukture dalje. Argumentacija, kot si jo zamišljata Anscombre in Ducrot (1983: 8), zadovoljuje dva pogoja. Govorec argumentira, ko izreka izrek ali množico izrekov E_1 , ki je namenjen temu, da dopušča drugi izrek E_2 . Hipoteza, ki jo postavljata, je, da v jeziku samem obstajajo omejitve, ki vodijo to predstavitev.

Da je lahko izrek E_1 argument za izrek E_2 , ne zadošča, da se v E_1 navede izreke za utemeljitev, da sprejmemo E_2 . Jezikovna zgradba mora poleg tega izpolnjevati določene pogoje, da lahko v diskurzu predstavlja argument za E_2 .

Po Moeschlerju (1985: 56) že sama definicija argumentacijskega odnosa kaže na mesto, ki ga ta ima v sporazumevanju: argumentacijski odnos je odnos med izrekom A , ki predstavlja argument, in neko drugo jezikovno enoto C , sklepom, kadar je A namenjen, da služi C . Ker argumentacija izvira iz ilokucije (Moeschler, 1985: 56), tako kot ilokucija predstavlja namerno, dogovorjeno in institucionalno dejanje.³

Dejstvo, da je argumentacija namerna, je bistveno za definicijo argumentacijskega odnosa. Če za izrek A trdimo, da je namenjen, da služi sklepu C , to pomeni, da s tem priznamo njegov intencionalni značaj, ki ga lahko razlagamo na dva načina (Moeschler, 1985: 56):

1. Namernost argumentacijskega dejanja lahko vidimo že v dejstvu, da neki argument predstavimo z namenom, da služi določenemu sklepu, in nikdar izolirano.
2. Namernost se lahko omeji na funkcijo argumentacijskega dejanja: sogovorec prepozna v govorčevem izrekanju namen, da argumentira.

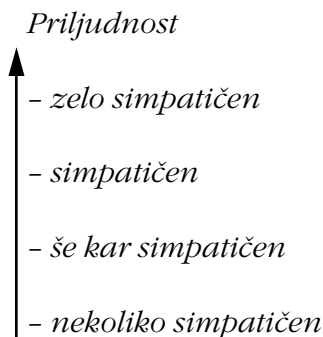
Jezikovna sredstva, ki jih na eni strani izjavljalec izbira za argumentacijo, na drugi strani pa naslovnik prepozna kot zaznamovalce argumentacije, kažejo na dogovorjeni značaj argumentacijskega dejanja. Argumentacijsko dejanje je po teoriji argumentacije v jeziku (Anscombre, Ducrot, 1983; Moeschler, 1985: 58) združeno s tremi tipi argumentacijskih zaznamovalcev, osnimi zaznamovalci (primer (6)), operatorji (primer (8) a) in b)) in argumentacijskimi povezovalci.

(6)

*Aleš je **zelo** simpatičen.*

V primeru (6) vrednost pridevnika na osi *simpatičen* določa argumentacijsko vrednost pridevnika *simpatičen*, ki določa pozitivno značilnost. Na argumentacijski lestvici *priljudnost* je *zelo simpatičen* najmočnejši argument (shema (7)):

(7)

(8)

a) *Ura je osem.*

b) *Ura je **še**le osem.*

V primeru (8) b) členek *še*le določa argumentacijsko vrednost izreka in omejuje argumentacijske možnosti izreka glede na izrek (8) a). V pri-

meru (8') so prikazane različne možnosti argumentacije v primeru (8) a) in b): z izrekom (8) a) lahko argumentiramo na dva načina, z izrekom (8) b) pa le na enega. Členek *še* spreminja možnosti argumentacije v izreku, ker omejuje možne sklepe in izrek argumentacijsko usmeri v eno smer, v danem primeru proti sklepu *zgodaj je*. V tem primeru členek *še* deluje kot argumentacijski operator.

(8')

a')

Ura je osem. Pohiti.

Ura je osem. Ni ti treba hiteti.

b')

Ura je šele osem. Ni ti treba hiteti.

?? Ura je šele osem. Pohiti.

Institucionalnost argumentacije je na eni strani povezana s pravnimi spremembami, ki jih nalaga to ilokucijsko dejanje, na drugi strani pa z naravo mehanizmov, ki omogočajo argumentacijo. Ilokucijsko dejanje je z institucionalnega gledišča definirano kot tako, ki spreminja pravice in dolžnosti sogovorcev, kar pomeni, da določa nove norme v okviru sporazumevanja (Moeschler, 1985: 58).

Spremembe, določene z argumentacijskim dejanjem, so lahko naslednje: če je argumentacijsko dejanje izrekanje argumenta, namenjenega temu, da služi določenemu sklepu, mu to funkcijo pripišeta izjavljalec in naslovnik, torej argumentacijsko dejanje oba obvezuje k sklepu (Ducrot, 1977), in sicer k sklepu v smeri, ki je podana z argumentacijskim dejanjem. Kakšen bo ta sklep, lahko zaključita na podlagi upoštevanja argumentacijskih zaznamovalcev in toposov.

Če ilokucijsko dejanje argumentacije kot institucionalno dejanje deluje pod zahtevo, da obvezuje naslovnika k izpeljevanju tipa sklepa, se mora opirati na normativne principe. Po Anscombru in Ducrotu (1983), ki se navezujeta na aristotelovsko perspektivo argumentacije, so ti principi oziroma norme toposi. To so skupni kraji oziroma mesta, na katere se opira argumentacija, lahko bi jim rekli tudi splošni mehanizmi, ki omogočajo posamezno argumentacijo (primer (9)):

(9)

Ta avto je drag. Torej je zanesljiv.

V zgornjem primeru se argumentacija opira na splošni topos, ki povezuje draginjo avta z njegovo zanesljivostjo.

Po zgornji teoriji so povezovalci centralni pojem argumentacije v jeziku. Roulet in sodelavci (1985) vse povezovalce delijo v tri razrede, med zaznamovalce zgradbe konverzacije, zaznamovalce ilokucijskih funkcij in interakcijske povezovalce. V razredu interakcijskih povezovalcev, ki so nosilci argumentacije v jeziku in pragmatični povezovalci v pravem pomenu besede, pa glede na pomen delimo povezovalce v štiri skupine, in sicer na argumentacijske, protiargumentacijske, posledične in reformulacijske povezovalce.

Argumentacijski povezovalci v ožjem smislu so povezovalci, ki uvajajo argument za določen sklep (Roulet et al., 1985: 127). S tem zaznamujejo podrejeno dejanje in ga postavljajo v odnos z usmerjevalnim dejanjem. Podrejeno dejanje, ki ga uvajajo argumentacijski povezovalci, predstavlja vzrok, usmerjevalno pa posledico, gre torej za vzročno-posledični odnos, ki ga na drugačen način uvajajo tudi posledični povezovalci.

Z argumentacijskega stališča so ti povezovalci značilni za operacijo utemeljevanja. Utemeljevanje dane trditve predstavlja osnovno operacijo argumentacije, ki ne vključuje ne sklepanja ne procesa argumentacijske gibanja, marveč le navajanje vzrokov, kar ima za posledico večjo legitimnost usmerjevalnega dejanja. Argumentacijski povezovalci so sousmerjeni. Delujejo predvsem kot zaznamovalci interakcijske funkcije, predvsem *parce que* pa lahko prevzame tudi metajezikovno vlogo. Drugi pomembni francoski povezovalci tega tipa so še *puisque* in *car* ter *d'ailleurs*.

Posledični povezovalci, kot so na primer *donc*, *alors*, *par conséquent*, *ainsi* in *aussi*, zaznamujejo usmerjevalno dejanje in vzpostavljajo odnos med tem in podrejenim posegom, ki ima funkcijo argumenta (Roulet et al., 1985: 145). Med posledičnimi in argumentacijskimi povezovalci lahko potegnemo vzporednice, saj gre v obeh primerih za odnos vzrok-posledica s to razliko, da argumentacijski povezovalci uvajajo vzrok, ki ima status argumenta, posledični pa posledico, ki ima status sklepa. Argument ima torej vedno status podrejenega govornega posega.

Tretja podskupina argumentacijskih povezovalcev so protiargumentacijski povezovalci. Zanje je značilno, da uvajajo dopustno argumentacijsko gibanje *d*, ki je sestavljeno iz dveh delov *c1* in *c2* (Moeschler (1985: 133)). Prvi del *c1* je predstavljen s ciljem argumentirati v prid zaključku *r*, ki je nujno impliciten. To je dopustni del, s katerim se naslovniku dopušča možnost, da so njegovi argumenti ustrezni. Drugi del *c2* je predstavljen s ciljem argumentirati v prid zaključku $\neg r$. Del *c2* ne postavlja pod vprašaj informacijske relevance *c1*, ampak postavlja pod vprašaj argumentacijsko

relevanco *c1*. Z drugimi besedami: ko izjavljalec uporabi *c2*, se mu ta zdi močnejši argument za sklepe, ki bi jih rad prikazal, kot *c1*. Tako je nujno, da iz *c1* + *c2* potegnemo zaključek $\neg r$.

Glavna značilnost dopustnega diskurzivnega gibanja je, da predstavi argumentacijsko kontradikcijo in jo v sami predstavitvi razreši in tako omogoči tvorbo diskurza *d*, ki je argumentacijsko koherenten in sam v sebi brez nasprotij. Ta t. i. dopustna sekvenca v avtentičnih besedilih, tudi pisnih, že predstavlja argumentacijo v malem, kjer začnemo pri dejstvu, ki ga zavračamo, in gremo proti dejstvu, ki bi ga radi predstavili kot sklep, ta sklep pa lahko dodatno utemeljimo z vzročno-posledičnimi ali s posledično-vzročnimi gibanji.

Propozicija, govorni poseg ali govorno dejanje, ki je predstavljena v argumentaciji *c2*, je protiargumentacijska, kot se lahko vidi v primerih (10) in (11):

(10)

Že že, saj se zavedam, da s tem razbijam enotnost tečaja, **samo** nemogoče je imeti samo enomesečni tečaj.⁴

(11)

DA5: **Mais néanmoins**, moi je vois que **même quand** la loi est là, quand les médicaments sont là/ quand les consignes sont là, eh bien, elles sont pas efficaces, eh bien ça montre...

(11')

Vendarle vidim, da **tudi če** je tu zakon, ko so tu zdravila, ko so tu navodila, no/ne, niso učinkovita, ne, in to kaže ...

(prevod)

V obeh primerih gre za isto shemo: izjavljalec najprej izrazi strinjanje s sogovornikom, nato pa s protivnim povezovalcem ali brez njega, kar je razvidno v primeru (11), uvaja nove argumente, ki govorijo v prid nasprotnemu sklepu in imajo hkrati status močnejšega argumenta. Segment *c1* uvajajo naslednji francoski in slovenski povezovalci, ki so hkrati argumentacijski zaznamovalci oziroma zaznamovalci, ki predstavljajo strinjanje govorca *E2* z diskurzom govorca *E1*:

1) *certes, bon, bien* oziroma *že že, seveda, gotovo*,

2) *bien que, quoique, même si, quand bien même, même quand, ou ... que, quelque ... que*,

3) *oui, évidemment, bien sûr; tout à fait, d'accord*.

Segment *c2* navadno uvajajo protivni povezovalci. V slovenščini so to *pa, ali, toda, a, ampak, vendar, temveč, marveč, samo, le*, v francoščini pa *mais, quand même, tout de même, pourtant, néanmoins, cependant, toutefois, pour autant*.

Razmerje med zapisanim in govorjenim jezikom

Raziskave govorjenega jezika

Govorjeni jezik so v lingvistiki začeli raziskovati relativno pozno, nikakor pa ne pred 1950, letnico, ko so v lingvističnih raziskavah začeli uporabljati magnetofon (po M. Hallidayu (1985) in C. Blanche-Benveniste (1997)). Seveda so te raziskave potekale predvsem pri jezikih, ki niso imeli pisne kulture in s statusom etnografske zanimivosti.

V sedemdesetih letih so se raziskave govorjenega jezika razmahnile v okviru didaktike pouka tujega jezika, kjer so na podlagi posnetkov določali najpogostejše besede v angleščini (basic English) in po angleškem zgledu še v francoščini (le français fondamental).

Za raziskave dialogov govorjenega jezika je bilo treba počakati do osemdesetih let prejšnjega stoletja, predvsem v anglosaškem svetu (Sinclair and Coulthard (1975), Levinson (1983)). V frankofonem svetu so precej zaostajali za njimi. Še najmanj v frankofoni Švici, kjer so v Ženevski šoli v okviru diskurzivnih študij in konverzacijske analize potekale raziskave argumentacije v govorjenem jeziku. Argumentacijski model so si Roulet (1985), Moeschler (1985) in sodelavci oblikovali po Ducrotovem zgledu in so ga vključili v diskurzivni model. Argumentacija v jeziku kot osnovna sestavina vsakega govora ima pri Anscombru in Ducrotu (1983) status najpomembnejše sestavine govora. Šola argumentacije, ki temelji na argumentaciji v jeziku, je dala možnosti za razvoj pragmatičnih raziskav na področju govorjenega jezika v tako imenovani »Ženevski šoli konverzacijske analize« (E. Roulet, J. Moeschler, A. Auchlin, v Roulet et al., 1985).⁵

Po drugi strani pa so se z govorjenim diskurzom ukvarjale kognitivistično usmerjeni raziskovalci, kot so npr. Claire Blanche-Benveniste (1997) z raziskovalno skupino iz Aix-en-Provence ter Mary-Annick Morel in Laurent Danon-Boileau (1998) iz Pariza, Univerza Pariz III- Sorbonne nouvelle. Ti so v raziskovanje vključili celostno podobo govorjenega jezika, od fonetičnih in fonoloških do morfosintaktičnih in pragmatičnih prvin, ter se ukvarjali tudi s primerjavo med govorjenim in zapisanim jezikom. Vendar se tudi oni niso mogli izogniti opisom argumentacije, čeprav ti niso direktno predmet njihovega raziskovanja.

Teoretične osnove in metodološke zasnove

Naša raziskava na eni strani vključuje analizo posnetih gradiv televizijskih debat – 8 ur gradiva (transkribirano), na drugi strani pa pisno gradivo iz časopisnih člankov (korpus 100 francoskih člankov iz zadnjih 5 let, pretežno iz časopisov *Le Monde* in *Libération*) in transkripcij govorov francoskih politikov na medmrežju in njihovih tolmačenj (M. Miljančič, 2008). Vključili smo še primerjavo s spontanim govorom, kot je predstavljena v knjigah M. A. Morel in L. Danon-Boileauja (1998) ter C. Blanche-Benveniste (1997), in na nekaterih mestih tudi primere slovenske argumentacije, kot so bili prikazani v transkripcijah pogajanj (Schlamberger Brezar, 1996).

Po Ducrotovem in Anscombrovem modelu argumentacije v jeziku na eni strani in po modelu J. M. Adama na drugi bomo predstavili »tipične« argumentacijske sekvence v časopisnem jeziku, potem pa še v bolj ali manj pripravljenem in nepripravljenem govoru ter jih primerjali med seboj.

Posneti in transkribirani govori, ki smo jih preučevali z argumentacijskega stališča, predstavljajo kultivirano stopnjo govorjenega jezika, in domnevamo, da bodo precej bolj podobni strukturam v pisnem jeziku kot spontana francoska konverzacija, ki jo npr. preiskujeta v svojih raziskavah M. A. Morel in C. Blanche-Benveniste, vendar vseeno manj dodelani kot moderni zapisani jezik, ki ga srečamo v časopisnih člankih. Predvidevamo, da se bo v govoru tudi pokazalo, da imajo nekateri govori pisno predlogo oziroma upoštevajo isto zasnovo kot pisna argumentacija.

Argumentacija v analiziranih gradivih

Najprej se bomo ustavili pri tipičnem argumentacijskem sosledju časopisnega članka. Tu se bomo kot že prej oprli na definicijo J. M. Adama (1997), po kateri, kot smo že omenili na začetku, o argumentacijskem besedilu lahko govorimo takrat, ko izjavljalec govori z namenom, da bi naslovnika, ki se lahko pojavlja tudi v obliki širšega avditorija, seznanil z mnenji, ki jih ima o določeni temi, in si zagotovil naslovnikovo soglasje glede tez, ki jih izpostavlja. Gre celo tako daleč, da govori o besedilnem prototipu argumentacijske sekvence ali sosledja (1997: 103–126), ki vsebuje eno ali več prototipskih struktur kot sledi. Argumentacijska sekvenca z etapami *dopuščanje – sklep // trditev – opozicija* se kaže v dveh različicah, bodisi kot *dano → izpeljava → sklep* ali *sklep ← izpeljava ← dano*. Prototip za prvo shemo je povezovallec *donc* (in drugi posledični povezovalci) v sosledju *p → donc → q*, prototip za drugo shemo pa povezovallec *car* (in drugi argumentacijski povezovalci)

v sosledju $p \leftarrow car \leftarrow q$. Posledični ali argumentacijski povezovalci (kakor tudi drugi) je lahko tudi izpuščen, kar se nam kaže v časopisnih besedilih v naslednji obliki v primeru časopisnega besedila (12).

(12)

La décision fera grand bruit, **mais** elle n'aura que peu d'impact pour les agriculteurs français. Ceux qui se sont lancés dans la culture des OGM sont jusqu'ici très rares : sur 130 000 maïsiculteurs, seuls 2 000 sont passés à l'acte en 2007, parfois en faisant tout juste un test sur une parcelle (dano). Les surfaces cultivées augmentent **certes** fortement, **mais** elles demeurent confidentielles : sur près de 3 millions d'hectares de maïs, 500 ha étaient plantés en OGM en 2005, 5 000 en 2006 et près de 22 000 ha en 2007 – soit 0,7 % du total. Pour mémoire, l'ensemble des cultures d'OGM dans le monde (maïs, coton, soja, colza...) s'étendaient sur 102 millions d'hectares en 2006.

(Le Monde, 10.1 2008)

(12')

Odločitev bo dvignila prah, **vendar** ne bo imela veliko vpliva na francoske poljedelce. Le redki so začeli pridelovati gensko spremenjene rastline: od 130 000 pridelovalcev koruze jih je gensko spremenjeno leta 2007 pridelovalo 2000, nekateri le testno na eni parceli. Zasajene površine se **gotovo** povečujejo, **vendar** ostajajo zmerne: na skoraj 3 milijonih hektarjev koruze jih je bilo leta 2005 z gensko spremenjenimi zasajenih 500 ha, leta 2006 5000 ha in leta 2007 22 000 ha, kar je 0,7 % skupne površine. Naj spomnimo: celotna svetovna površina, zasajena z gensko spremenjenimi rastlinami, kot so koruza, bombaž, soja in oljna ogrščica, je v letu 2006 znašala 102 milijona hektarjev.

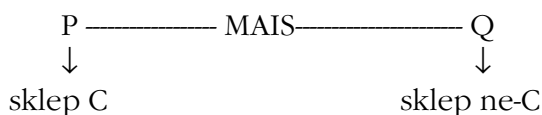
(prevod)

Argumentacija poteka v skladu z regresivno shemo $sklep \leftarrow izpeljava \leftarrow dano$ na naslednji način: prvi argument je *La décision fera grand bruit*, sledi nasprotni argument *mais elle n'aura que peu d'impact pour les agriculteurs français* – in utemeljitev tega sklepa: *ceux qui se sont lancés dans la culture des OGM sont jusqu'ici très rares*.

Tudi drugi del poteka podobno. Začne se z dopustno sekvenco *les surfaces cultivées augmentent certes fortement* (že res, da površine, zasajene z OGM, močno naraščajo, ki ji sledi nasprotni argument *mais elles demeurent confidentielles*: (vendar ostajajo zmerne) in utemeljitev tega

sklepa: *sur près de 3 millions d'hectares de maïs, 500 ha étaient plantés en OGM* (na skoraj 3 milijonih hektarov koruze jih je bilo leta 2005 z gensko spremenjenimi zasajenih 500 ha, leta 2006 5000 ha in leta 2007 22 000 ha, kar je 0,7 % skupne površine), 0,7 % predstavlja argument za nizko posejanost gensko spremenjenih organizmov.

Na podlagi časopisnega članka lahko vidimo, da je vedno pri argumentiranju bistven ugovor, *mais*, ki uvaja nasprotni argument, ki vnaprej predvideva nasprotni sklep od tega, kar je dano na začetku. Kot tak se *mais* pokaže tudi v argumentacijskem kvadratu, ki je razložen spodaj:

Povezovalc *mais* je tako eden od ključnih znakov protiargumentacije, ki opozarja, da bo govorec predstavil nasprotne argumente. Argumentacija vedno poteka v odnosu do naslovnika, naj bo ta umišljeni ali direktno prisoten. V časopisnih člankih je predvideni naslovnik virtualen, vendar vedno zajet v neko objektivno večino naslovnikov, ki berejo časopis določene vrste (pri časopisu *Le Monde* je to levosredinsko občinstvo, pri časopisu *Figaro* gre npr. za desnosredinsko). V govoru pa je naslovnik direktno prisoten.

Zanimivo je, da sta izpostavljena povezovalca *certes* in *mais*, vzročno-posledični odnos pa ni eksplicitno uveden s povezovalcem. Očitno se piscu zdi, da je to razmerje že brez povezovalca dovolj razvidno. Pomembno je, da argumentacija poteka v določenem semantičnem prostoru, ki mu Ducrot in Anscombre pravita *topos* – po Aristotelovem zgledu – kot skupno mesto, kjer se dobi argumente. Prisotnost *toposa*, ki je naslovnikom dostopen iz splošnega kulturnega konteksta, omogoča izpuščanje povezovalcev, kadar so razmerja jasna že na prvi pogled, kot je to utemeljeno v teoriji relevance (Sperber, Wilson, 1986, Moeschler et al., 1994).

V korpusu časopisnih besedil (100 francoskih časopisnih člankov) smo našli take sekvence v približno tretjini člankov, običajno po dve na članek. Vsekakor so sheme, izdelane na podlagi pisnega diskurza, prilagojene predvsem za tvorjenje pisnega diskurza – v nadaljevanju bomo videli, kako se obnašajo v govorjenem diskurzu.

Argumentacija v govorjenih besedilih

Zelo podobne argumentacijske sekvence, kot je bila zgoraj razložena časopisna, vsebuje tudi govor poslanca v evropskem parlamentu (www.europarl, transkripcija Miljančič, 2008):

Gre za pripravljen govor, primeri govorjene argumentacije, ki zelo spominja na pisno argumentacijo, kjer lahko odkrijemo nasprotovanje, ki ga uvaja *mais*, vse, kar sledi, pa predstavlja utemeljevanje z argumentacijskimi povezovalci *puisque* in *parce que*.

(13)

nous sommes devant un grand défi. Actuellement, tous nos concitoyens ont bien compris qu'il y avait un défi climatique, peu ont compris qu'il y avait un défi démocratique. **Mais**, lorsque nous avons dit cela, où se situe le problème démographique en Europe? Dans les villes, naturellement, **puisque** 80 % de la population est concentrée dans les villes. Quel est le problème qui est posé aujourd'hui, pour les citoyens qui habitent dans les villes et pour les maires, **puisque** d'autres collègues députés comme moi, sont aussi maire ou maire-adjoint de leur ville. Je prendrai deux séries d'exemples. Une série d'exemples économiques, d'une part. **Car** à partir du moment où la ville, soit **parce qu'**elle doit recevoir un nombre important d'habitants, soit, **au contraire**, comme de certaines villes d'Allemagne de l'est, voit le départ de nombreux habitants. (...) **Mais** le défi n'est **pas seulement** économique, il est **aussi** humain **parce que**, dans ces quartiers-là, lorsque l'on voit des personnes frappées d'isolement, **parce que** l'ensemble du quartier vieillit, **parce qu'**il n'y a plus d'enfants qui jouent dans la rue et qui font leurs cris joyeux, il y a là un problème de relations humaines. Il y a des emplois, vous savez, qui sont complètement dépourvus. Nous ne trouvons plus de plombier dans certaines petites villes.

(Jean Marie Beaupuy)

(13')

... se soočamo s izzivom podnebnih sprememb, mnogi pa niso razumeli, da se soočamo z demografsko težavo. Kje pa tiči demografska težava v Evropi? V mestih, zato ker 80 pr- odstotkov prebivalcev živi v mestih, in težava, ki jo danes doživljajo ljudje, ki živijo v mestih (*premor 2 s*), predvsem pa tudi župani teh mest, tudi jast pa še drugi smo župani naših mist. Naj vam naj mest. Naj vam povem gospodarski argument za to.

(*premor 3 s*) Ko mora mesto sprejeti visoko veliko število prebivalcev, ali določena mesta v Vzhodni $\mathfrak{A}$ Nemčijo vidijo visoko število izseljevanja, imajo kar naenkrat zapuščena stanovanja ali zapuščene četrti ali pa nasprotno. Določena četrti u mojem mestu, ko jo moramo v določeni četrti popraviti pet milijonov za novo šolo, sedem milijonov za novo četrt in vse to morajo pokrivati iz proračunskih sredstev državljani. Vendar je izziv tudi razumljiv. V teh četrtih, kjer so ljudje izolirani, ko ta s- četrt se postara, ko na ulicah se ne igrajo več otroci, se doživi tudi človeški problem. Kar naenkrat ni več določenih poklicev. Ne najdemo v novem mestu je zelo težko najti $\mathfrak{A}$ vodoinštalaterja

(besedilo, pretolmačeno v slovenščino)

Za časopisna besedila značilna argumentacijska shema, ki smo jo predstavili pred tem primerom, se v govorjenem diskurzu deloma ohranja, predvsem kadar gre za vnaprej pripravljene govore v okoliščinah, ki so obvladljive. Tako podobne sekvence najdemo tudi v začetnih delih debat v debatni oddaji *Polémiques* (Schlamberger Brezar, 2000):

(14)

Je crois qu'effectivement aujourd'hui on est dans un système de politique agricole commune dont les aides favorisent cette surproduction, ce productionisme comme on dit. **Or** nos concitoyens, je crois que nous tous, nous attendons plutôt des produits de qualité et aussi avec la préservation des ressources et aussi avec l'emploi. **Donc** tout cela est lié et la politique agricole commune de 92 a eu toute sorte d'effets pervers, dont cela et a aujourd'hui profondément réformé cette politique.

(14')

Menim, da smo danes v sistemu skupne kmetijske politike, kjer pomoči pospešujejo preveliko produkcijo ali kakor ji pravijo »produkcionizem«. Vendar naši sodržavljani, in verjamem, da mi vsi, pričakujemo predvsem kakovostne izdelke z ohranjanjem dobrin in ohranjanjem zaposlitev. Torej je vse to povezano in skupna kmetijska politika iz leta 1992 je imela celo vrsto perversnih učinkov, med drugim tudi tega ...

(prevod)

Opozicijo uvaja povezovalc *or*, sledijo utemeljitve, ki jih uvaja *donc*, torej gre za tipično argumentacijsko sosledje, ki je enako kot pri časopisnem članku. Za nas je zanimivo predvsem to, da je ta del predstavljen na začet-

ku debate, ko vsak od sodelujočih v okrogli mizi predstavlja svoja stališča in ima za to na razpolago dve minuti. Ta govorjena sekvenca, ki je le ena od tipičnih, kaže na izurjenost v argumentiranju govorca, ki je lastna Francozom in jo pridobijo v letih izobraževanja, kakor tudi na dejstvo, da je bila predpripravljena.

V izseku (15), ki predstavlja repliko na prejšnjo argumentiranje, argumentacijska struktura, kot smo jo predstavili v pisnih besedilih, deloma začenja razpadati:

(15)

EP: Question Jacob, je vais compléter ce que j'ai souhaité dire. Je vais aussi signaler à Madame Aubert: des produits de qualité. **Mais** tous les agriculteurs ne souhaitent que ça de faire des produits de qualité. **Mais** les produits de qualité ont un coût. Et est-ce qu'on peut bien se poser la question si les consommateurs veulent bien payer ce coût. Or aujourd'hui nous nous apercevons que le pouvoir d'achat n'augmente que leur pouvoir d'achat ne leur permet pas... leur pouvoir d'achat ne leur permet pas de consommer cher.

(15')

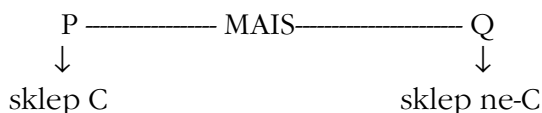
Kar zadeva intervencijo gospod Jacoba, bi dopolnil, kar sem želel povedati. Na gospo Aubert se bom obrnil glede kakovostnih izdelkov. **Pa saj** si vsi kmetovalci prizadevajo predvsem za kakovostne izdelke. **Vendar** kakovostni izdelki stanejo. In si lahko zastavimo vprašanje, ali potrošniki želijo plačati to ceno. Danes ugotavljamo, da kupna moč ne raste, da kupna moč potrošnikom ne dovoli ... kupna moč jim ne dovoli, da bi kupovali drage izdelke.

(prevod)

Vidimo, da prvi *mais* ni tipičen argumentacijski *mais*, ampak gre predvsem za oporekanje govorceu in bi ga glede metajezikovne vloge lahko opredelili kot fatični *mais*, ki se nanaša na odnos do povedanega. Drugi *mais* je tipični povezovalec, ki uvaja argumentacijo. Dobimo tipični argumentacijski kvadrat, kjer prvi del (*tous les agriculteurs souhaitent de faire des produits de qualité*) pride v nasprotje z drugim delom (*mais les produits de qualité ont un coût*), ter topos, na katerega se opira argumentacija – *kar je dobro, je drago*. Prvi *mais*, ki smo ga opredelili kot fatičnega, pa je bolj ali manj sinonim za *jaz sem proti temu, kar trdite*.

Nepripravljeni govorni posegi in argumentacijski kvadrat

Ena od tipičnih argumentacijskih shem, ki se uporabljajo v govoru, je argumentacijski kvadrat, ki temelji na protivnem povezovalcu *mais* (ali kakem drugem povezovalcu z isto vrednostjo). Združuje dve propoziciji, P in Q, ki uvajata dve trditvi, prva gre proti sklepu C, druga v smeri sklepa ne-C. Elementi so lahko implicitni ali eksplicitni.

To vrsto sklepanja najdemo tako v pripravljenih kot v nepripravljenih govornih posegih in vedno temeljijo na določenih toposih, ki se razkrijejo v argumentaciji. V analiziranih besedilih smo našli več takih primerov, od blizu bom predstavili dva primera, (16) in (17).

(16)

On ne peut pas cautionner la violence, bien entendu, **mais** elle s'explique aujourd'hui, la preuve c'est que le ministre a reçu quand-même quelque part les gens qui ont manifesté de manière si violente.

(16')

Ne moremo odobravati nasilja, vendar (ampak) ga lahko razumemo, dokaz je, da je minister vseeno sprejel ljudi, čeprav so nasilno demonstrirali.
(prevod)

Tudi v tem izseku prepoznamo tipično argumentacijsko sekvenco, ki bi jo lahko razlagali tako s Toulminovo shemo kot z argumentacijskim kvadratom: sami opoziciji *la violence s'explique* sledi utemeljitev (sicer brez povezovalca), to je sicer tudi eksplicitno podan sklep, ki sledi povezovalcu *mais*. Podobno je v primeru (17) spodaj:

(17)

PH: Non, moi j'ai reconduit mon contrat avec Festina **mais** aujourd'hui Richard va certainement mettre en terme sa carrière.

(17')

PH: Ne, jaz sem podaljšal svojo pogodbo s Festino, **ampak** Richard bo danes gotovo končal svojo kariero.

(prevod)

Tudi primer (17) bi lahko razlagali enako kot pisni primer argumentacije, vendar velik del sheme gradi na implicitnem: razlago je treba iskati v kontekstu. Gre za dopinško afero v kolesarskem športu: podaljšanje pogodbe s Festino pomeni nadaljevanje tekmovanja, konec kariere pa, da ni podaljšal pogodbe iz v sobesedilu oddaje predstavljenega vzroka, jemanja poživil.

Tako gre sekvenca *j'a reconduit mon contrat avec festina* (podaljšal sem pogodbo s Festino) v prid sklepu C (še bom tekmoval), medtem ko *sekvenco mais Richard va certainement mettre un terme à sa carrière* (Richard bo gotovo končal kariero) razlagamo kot sklep ne-C, implicitni argument pa je, da Richard ni mogel podpisati pogodbe zaradi dopinške afere.

Izsek (18) je nadaljnji korak v tem procesu, kjer so se duhovi razgrela do te mere, da se začne *mais* pojavljati na vsakem začetku nove sekvence. Na splošno lahko opazamo, da so povezovalci pogostejši v govornih kot zapisani argumentaciji.

(18)

JFC: qu'il n'a pas, qu'il n'avait jamais saisi de demandes de rendez-vous officiel, ce qui est vrai **mais** ce qui manifeste une réalité, vous le savez que ce n'est pas le ministre qui fixe le prix des choux-fleurs. Monsieur Jacob, grand libéral par ailleurs, est un nostalgique du contrôle des prix, **mais** pour l'instant le prix de ces produits se règle sur les marchés et pas au ministère d'agriculture. Peut-être ferez-vous une proposition...

(18')

JFC: ni ... ni nikdar dobil prošnje za uradni sestanek, kar je res, kar vendar izraža realnost, pa saj veste, da minister ne določa cene cvetači. Gospod Jacob, ki je sicer velik liberalec, je nostalgik kontrole cen, ampak trenutno se cene teh pridelkov urejajo na trgu in ne na ministrstvu za kmetijstvo. Morda boste predlagali ...

(prevod)

Pogostejša kot je raba protivnega povezovalca *mais*, več je nanj vezane implicitne vsebine, ki izraža nasprotovanje. Take primere lahko srečamo tudi v slovenščini – kot je razvidno iz primera (19), kjer gre za dialog mame in 3-letnega otroka, ki izraža nestrinjanje (arhivski podatek iz 1999).

(19)

M: Prosim, obuj copate!

K: Ampak ...

Vsa otrokova reakcija je skoncentrirana v enem samem povezovalcu ampak, ki ga lahko interpretiramo kot protiargument za obuvanje copat.

Argumentacija v dialogu ali polilogu

Iz tipične dialoške diskurzivne pozicije, ki smo jo bolj ali manj implicitno upoštevali v prejšnjih delih, se selimo sedaj na poliloške izseke argumentacije, ki se pojavljajo.

O tri in več -logu je prva spregovorila v svojih raziskavah C. Kerbrat-Orecchioni (1995) s poudarjanjem spoznanja, da sama konverzacija le redko poteka samo med dvema osebamama.

To se kaže tudi v naslednjem izseku iz debate, ki je vzet iz zaključnega dela debate, ko so se duhovi že razgrela. Ker je sodelujočih več kot le dva (ali trije), kar bi lahko poimenovali dialog ali trilog, bomo primer poimenovali polilog. V tem polilogu gre za izmenjavo mnenj – sledijo si argumentacijske sekvence, vendar niso podprte na ta način, kot predvideva Adamova shema, ampak govorci samo nizajo protiargumente, ki jih uvajajo z različnimi povezovalci, predvsem *mais* (primer (19)):

(19)

MC: Pascal Hervé, Pascal Hervé, vous faites ça, vous, pas seulement l'altitude, mais aussi ...

Pascal Hervé, Pascal Hervé, ali tudi vi to počnete, ne samo, da greste trenirat na višino, ampak tudi ...⁶

PH: Mais non, on s'en remet à nos médecins, à un médecin de sport hein, et c'est peut-être ce jour-là ...

Seveda ne, tu se posvetujemo s svojim zdravnikom, športnim zdravnikom, morda je bilo takrat ...

BK: Vous vous mettez à un médecin ou à un directeur sportif?↓
Se posvetujete z zdravnikom ali športnim direktorjem?

X: Tout à fait.
Točno to!

PH: Un médecin c'est un médecin, hein.
Zdravnik je zdravnik, ne?

BK: Mais c'est ça qu'on a voulu arrêter.

§7JFM: ce laboratoire.§

Ampak to smo hoteli ustaviti ...

Ta laboratorij .../

Zgornji primer predstavlja argumentacijo, kjer razmerja med implicitnimi sklepi strukturirajo povezovalci: iz prevodov je razvidno, da ne gre za isti *mais*, ampak za polisemijo tega povezovalca, argumentacijsko vrednost imajo tudi vprašanja, ki so izrečena predvsem z željo po polemiziranju in ne z željo po informaciji. *Mais* v zadnji repliki uvaja primer metadiskurza – komentar izrekanja. Vendar pa ne izgublja svoje protivne vrednosti.

V argumentacijskih replikah smo v analiziranem materialu zaznali še eno podkrepitev argumentacije, in sicer z modalnimi zaznamovalci. Ti so bili predvsem epistemični zaznamovalci *je crois, effectivement, justement*. Rabljeni so bili hkrati s povezovalci.

Naša hipoteza, zakaj pride do tega, je naslednja: govorec v strahu, da povezovalci ne dajejo dovolj informacij o moči argumentov in sami argumentaciji, dodaja zaznamovalce za modalnost, ki zadevajo predvsem njegovo zavezanost za to, da je izjava resnična (Schlamberger Brezar, 2000). Tako je tudi v primeru (20) spodaj:

(20)

VF: Je crois pas que ce soient des boucs émissaires, **mais je crois** que ce qu'il faut dire/ c'est que toutes ces affaires qui sont sorties un peu cet été/ nous prouvent une chose. explication C'est que le temps un petit peu des biologistes confinés à l'urinologie est terminé↓ est terminé, la lutte contre le dopage s'est fait une politique de la santé publique pour protéger la santé des sportifs.

(20')

Ne mislim, da so grešni kozli, vendar verjamem, da je treba povedati, da vse te afere, ki so se pojavile to poletje, dokazujejo eno: da je čas biologov, omejenih na analizo urina, končan ... končan, boj proti poživilom pa je postal zdravstvena politika, ki naj ščiti zdravje športnikov.

(prevod)

Ta isti postopek v govorjeni različici je, kadar pride do pomanjkljivosti v sami argumentacijski shemi, pogosto podkrepjen z modalnimi prislovi,

kot so *évidemment*, *justement*, ki argumentaciji dodajajo kredibilnost v obliki garancije govorca za očitnost, resničnost.

Primeri iz govorjene argumentacije, ki smo jih navajali v pričujoči razpravi, so na eni strani prikaz, kako se vzdržuje ideja argumentacije iz pisnega diskurza, ki jo francoski govorniki pridobijo med izobraževanjem, na drugi strani pa kažejo na postopno razpadanje te iste sheme, ki jo skupaj držijo le še argumentacijski povezovalci.

Sklep

Lahko zaključimo, da argumentacija v pisnem in ustnem diskurzu uporablja ista orodja. Francoski govorec v procesu izobraževanja asimilira sheme pisnega besedila, ki jih s pridom uporablja tudi v govoru.

Argumentacijo določajo tudi različne govorne situacije: pri pripravljenih govorih iz Evropskega parlamenta nismo našli pomembnejših odstopanj od pisnih shem. Odkloni v argumentaciji v govorjenem diskurzu v odnosu do pisnega so najmanjši pri vnaprej pripravljenih besedilih, ki jih govorniki podajo na začetku debate, ali v okoliščinah, kjer se jim ni treba boriti za besedo. Za analizo debatnih oddaj pa je pomembno, kje v oddaji vzamemo izsek iz argumentacije. V oddaji *Polémiques* na primer na začetku potekajo predstavitve mnenj: argumentacija tam zelo spominja na pisno shemo. Kasneje, ko gre za izmenjave mnenj, so povezovalci pogostejše uporabljeni in nadomeščajo izdelano argumentacijsko shemo, to pa je mogoče iz dveh razlogov: ker s tem izraža voljo po argumentiranju in ker naslovnik to voljo razume kot tako, kar je razvidno iz njegove reakcije.

Na splošno bi lahko zaključili, da v govoru prihaja do rabe manj izdelane argumentacijske sheme. To se da logično pojasniti: časa za formulacijo je manj, zato si govorniki pomagajo s povezovalci. Kot smo videli že v zgornjih primerih, dopustno-protivni povezovalci uvajajo natanko tiste sekvence, ki služijo nasprotovanju, posledično-vzročni povezovalci pa tiste, ki služijo naštevanju argumentov. Vedno se odločamo v odnosu do naslovnika. Po eni strani v govoru zasledimo redundantnost glede na zapisano besedilo, kar se kaže v ponavljanju določenih struktur, po drugi strani pa so argumentacijske sheme okrnjene. Največji so odkloni v spontanem govorjenem jeziku, kjer je sam povezovalec *mais/ampak* garant za to, da so govorniki želeli argumentirati. S statusa protiargumentacijskega povezovalca se premakne proti statusu zaznamovalca strukturacije diskurza. V takih primerih so argumentacijske sheme izražene zgolj implicitno, povezovalec pa je tam, da nas naslovnik razume, da smo v resnici hoteli argu-

mentirati. Nasploh v govorjeni argumentaciji zasledimo več povezovalcev kot v pisni, kar kaže na govorčev željo po vzpostavljanju koherence.

Analizirani primeri potrjujejo tako Adamovo tezo o argumentacijskih sekvencah v besedilu kakor tudi predpostavke Anscombra in Ducrota, da gre pri argumentacijskem dejanju za namerno dejanje, izrečeno z željo po argumentiranju.

Tu se oddaljujemo od zaključkov M. A. Morel in L. Danon-Boileauja, da je *mais* predvsem vezalo (ligateur), ki uvaja sodelovalno načelo med dvema govorcema (1998: 118–119).

Argumentacijski povezovalci so predvsem pri francoskih govornikih notranjeni do te mere, da pridobivajo pomen in štejejo kot zaznamovalci argumentacije – kot take jih tudi interpretiramo, čeprav sama struktura besedila ni nič več podobna pisni argumentacijski strukturi.

Bistvo argumentacije, kot je razvidna iz analize govorjenega besedila, lahko strnemo v naslednjo misel, ki je vodilo Anscombrovih in Ducroto-vih predpostavk o argumentaciji v jeziku – argumentacijsko dejanje je pomembnejše od informacije, ki jo govorec posreduje. Volja do argumentacije je močnejša od argumentacijskih shem, ki argumentacijo posredujejo.

Argumentacija se tako seli na področje odnosov, ki jih imajo izjavljalci do povedanega in do sogovorcev oziroma soizjavljalcev glede na soizrekanjsko shemo: tu gre predvsem za primere, ko podlaga za argumentacijo v toposu ni dana in jo izjavljalec vzpostavlja s povezovalcem. Argumentacija temelji na osebnih mnenjih: na tej točki jo podprejo modalni zaznamovalci. Dejanska argumentacija ne poteka na področju logične argumentacije; tega, kar je logično, ni treba argumentirati, saj je jasno razvidno in dokazovanje ni potrebno. Dejanska argumentacija v govorjenem diskurzu poteka na področju medsebojnega delovanja govorcev.

Opombe

- [1] Francosko šolanje vključuje *école maternelle*, *école primaire*, *collège* (11 do 14 let) in *lycée* (15 do 18 let), nadaljuje pa se na univerzi ali visokih šolah (*Grandes écoles*); pri slednjih sta argumentacija in retorika kot praktični veščini del študijskega programa.
- [2] V originalu se glasi: »Un discours argumentatif vise à intervenir sur les opinions, attitudes ou comportements d'un interlocuteur. Par définition, la donnée argument vise à étayer ou à réfuter une proposition. On peut dire que ces notions de conclusion et de donnée (ou encore prémisses) renvoient l'une à l'autre.«

- [3] Fr. *acte intentionnel, conventionnel et institutionnel*.
- [4] Iz korpusa pogajalskih dialogov Pogajanja o jezikovnem tečaju (Schlamberger Brezar, 1996).
- [5] V anglosaškem pristopu je pogostejši Toulminov model argumentacije, ki ga posebej ceni T. Van Dijk in sta ga v svoje raziskave vključila tudi glavna nizozemska raziskovalca na področju argumentacije H. van Emereen in R. Grootendorst, od raziskovalcev s fr. govornega območja pa J. M. Adam, ki upošteva spoznanja v svojem prototipu argumentacijske sekvence.
- [6] Zaradi boljše preglednosti prevod navajamo takoj za govornim posegom govorca.
- [7] Oznaka pomeni, da govorca govorita istočasno.

Literatura

- Adam, J. M. (1990). *Éléments de linguistique textuelle*. Bruselj: Mardaga.
- Adam, J. M. (1997, 1. izdaja 1992). *Les textes: types et prototypes*. Pariz: Nathan.
- Anscombre, J. C. & al. (1995). *Topoi et formes topiques*. Pariz: Kimé.
- Anscombre, J. C. & Ducrot, O. (1983). *L'Argumentation dans la langue*. Bruselj: Mardaga.
- Apotheloz, D., Miéville, D. (1989). Matériaux pour une étude des relations argumentatives. V: *Modèles du discours. Recherches actuelles en Suisse romande*, ur. C. Rubattel. Bern: Peter Lang.
- Barthes, R. (1970). L'ancienne rhétorique. V: *Communications* 16. v prevodu R. Močnika (1990). *Retorika starih*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Blanche-Benveniste, C. (1997). *Approches de la langue parlée en français*. Pariz: Ophrys.
- Borel, M. J., J.-B. Grize, D. Miéville (1983). *Essai de logique naturelle*. Bern: Peter Lang.
- Borel, M. J. (1991). Notes sur le raisonnement et ses types. V: *Etudes de Lettres* 4-1991. Lausanne: Université de Lausanne.
- Ducrot, O. (1984). *Le dire et le dit*. Pariz: Minuit.
- Ducrot, O. (1989). *Logique, structure, énonciation*, Pariz: Minuit.
- Ducrot, O. (1995). Topoi et formes topiques. V: Anscombre, J. C. & al. (1995). *Théorie des topoi*, str. 85-100. Pariz: Kimé.
- Ducrot, O. et al., (1980). *Les mots du discours*. Pariz: Minuit.
- Halliday, M. A. K. (1985). *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Kerbrat-Orecchioni, C., Plantin, C. (Eds.). (1995). *Le Trilogue*. Lyon: PUL.
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Milijančič, M. (2008). *Analiza argumentacije pri simultanem tolmačenju iz slovenščine v francoščino*, diplomsko delo (Mentorica Mojca Schlamberger Brezar), 86 str. Oddelek za prevajalstvo: Filozofska fakulteta.
- Moeschler, J. (1985). *Argumentation et conversation*. Pariz: Hâtier.
- Moeschler, J. (1998). Les connecteurs pragmatiques. V: Reboul, A. & Moeschler, J.

- Pragmatique du discours*, 77–98. Pariz: Armand Collin.
- Moeschler et al. (1994). *Language et pertinence*. Nancy: PUN.
- Morel, M.A., Danon-Boileau, L. (1998). *La grammaire de l'intonation: Exemple du français*. Pariz-Gap: Ophrys.
- Plantin, C. (1990). *Essai sur l'argumentation*. Pariz: Kimé.
- Roulet, E. & al. (1985). *L'Articulation du discours en français contemporain*. Bern: Lang.
- Schlamberger Brezar, M. (1996). *Zgradba pogajske komunikacije*. Magistrska naloga (Mentor Vladimir Pogačnik). Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta.
- Schlamberger Brezar, M. (1999). Le rôle des topoï dans la négociation conversationnelle. V: *Linguistica XXIX*, str.123–135.
- Schlamberger Brezar, M. (2000). *Skladenjska in pragmatična analiza povezovalcev v francoskih utemeljevalnih besedilih*. Doktorska disertacija (Mentor Vladimir Pogačnik). Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta.
- Schlamberger Brezar, M. (2000). Les connecteurs en combinaison avec les marqueurs modaux : l'exemple du français et du slovène. V: *Linguistica XV*, 2, str. 273–282.
- Schlamberger Brezar, M. (2004). Le rôle des connecteurs dans le discours - essai d'une analyse comparée du français et du slovène. V: Bračič, S.(ur.), Čuden, D.(ur.), Podgoršek, S. (ur.), Pogačnik, V. (ur.). *Linguistische Studien im Europäischen Jahr der Sprachen : Akten des 36. Linguistischen Kolloquiums in Ljubljana 2001 : proceedings of the 36th linguistic colloquium, Ljubljana 2001*, (Linguistik international, Bd. 13), str. 549–556. Frankfurt am Main: P. Lang.
- Sinclair, J. in Coulthard, M. (1975). *Towards on Analysis of Discourse: The English used by Teachers and Pupils*. Oxford: Oxford University Press.
- Sperber, D. & Wilson, D. (1986). *Relevance - Communication and cognition*. Oxford: Basil Blackwell.

Gradivo na svetovnem spletu

- http://www.cahiers-pedagogiques.com/article.php3?id_article=881, datum dostopanja 5. 5. 2008.
- www.philotozzi.com/articles/article68.htm, datum dostopanja 5. 5. 2008.
- http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/osnovnosolsko_izobrazevanje/ucni_nacrti_osemletne_os/, datum dostopanja 5. 5. 2008.
- http://www.cahiers-pedagogiques.com/article.php3?id_article=881, datum dostopanja 5. 5. 2008.